

Asia: VN/11019/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maanalaisen verkkoinfrastruktuurin sijaintitiedoista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Millaisia taloudellisia, toiminnallisia, yhteiskunnallisia tai muita vaikutuksia tunnistatte? Miten arvioitte uuden toiminta- ja toteutusmallin tai muut edustamallenne taholle aiheutuvat seuraukset?

HSY:n näkemyksen mukaan uusi toimintatapa tulee muuttamaan nykyisiä käytäntöjä merkittävästi, lisäämään resurssitarpeita merkittävästi sekä synnyttää päällekkäisen järjestelmän verkkotietojen toimittamiseen. Esitetyn järjestelmän vaikutukset ovat taloudellisesti huolestuttavia. Toimijoille, joiden verkkotiedon jakamiselle on olemassa toimivat järjestelmät (pääkaupunkiseudun johtotietopalvelut), uusi toimintatapa lisää merkittävästi kustannuksia niin suoraan kuin välillisesti uusien toimintojen perustamisen seurauksena. Järjestelmän käyttöönotto sekä uudet tekniset ja hallinnolliset velvoitteet aiheuttavat huomattavia investointi- ja toimintamenoja, kuten henkilöstömenoja, teknisiä rajapintaratkaisuja, prosessimuutoksia, henkilöstön turvallisuusselvityksiä ja jatkuvaa hallinnointityötä.

Nykyinen HE ei selkeästi mahdollista nykyisten pääkaupunkiseudulla käytössä olevien toimivien käytäntöjen jatkamista ainakaan sellaisenaan. HSY:n alueella on sovittu, että omistajakunnat toimittavat HSY:n verkkotiedot muiden johtotietojen kanssa verkkotietoja pyytävälle taholle. Kaupungit ylläpitävät alueellaan johtotietokarttaa perustuen MRA 45 §. Toimintatapa on ollut erittäin toimiva ja sen muuttaminen edellyttäisi merkittäviä muutoksia osapuolten toiminnassa ja HSY:n osalta resurssien kasvattamista merkittävästi. Ensisijaisesti HSY ehdottaa, että pääkaupunkiseudulla voitaisiin säilyttää nykyinen voimassa oleva järjestely sillä lisäyksellä, että kaupungit raportoisivat viranomaiselle tiedot verkkotiedon pyytäjistä ja alueista, joista verkkotieto on toimitettu. HE mukaisia ehtoja sovellettaisiin myös tässä vaihtoehdossa verkkotiedon luovuttamiseen. HE mahdollistaa palveluntuottajan käyttämisen erikseen näyttötoiminnan osalta, mutta verkkotietojen toimittamisessa sähköiseen palvelupisteeseen palveluntuottajaa ei ole erikseen mahdollistettu. Toisena mahdollisena toteuttamisvaihtoehtona HSY ehdottaa, että palveluntuottaja voisi toimittaa verkkotiedot sijaintitietopalveluun sen puolesta. Tämä tarkoittaisi, että omistajakaupungit toimittaisivat verkkotiedot HSY:n puolesta sähköiseen palvelupisteeseen omista verkkotietojärjestelmistään.

HSY:n näkemyksen mukaan vesihuoltoverkostojen tiedot ovat pääosin kriittistä infrastruktuuria, joten niitä ei tarvitsisi toimittaa sijaintitietopalvelun kautta. Toimijoiden tulisi siis joka tapauksessa pyytää tiedot verkostoista muuta kautta, HSY:n tapauksessa käytännössä kaupungin johtotietopalvelun kautta. Tämä tarkoittaisi sekä verkkotietoja pyytävälle että niitä toimittaville turhaa hallinnollista työtä, joka on käytännössä päällekkäistä. Siinäkin tapauksessa HSY:lle aiheutuu merkittäviä kustannuksia, että sijaintitietopalvelun kautta kaivajille toimitettaisiin vain tieto siitä, että alueella on HSY:n verkostoja ja ohjattaisiin kysymään tarkemmat tiedot muuta kautta (kaupunkien johtotietopalveluista).

HE:n mukaan myös HSY:lle tulisi velvoite pyytää sijaintitietopalvelun kautta tietoja HSY:n kaivutöiden kohteena olevista alueista. Suunniteltujen töiden osalta tämä on mahdollista, vaikka sama tuplatyö koskee myös tätä. Tarkat tiedot on joka tapauksessa pyydettävä kaupunkien johtotietopalveluista. HE:ssa ei ole tunnistettu tilanteita, joissa toimijan on tehtävä kiireellisiä kunnossapito- ja korjaustöitä, jotka edellyttävät kaivamista. Tällaisia kiireellisiä töitä on tarpeen tehdä HSY:ssä päivittäin. Kiireellisiä kaivamista edellyttäviä kunnossapitotöitä ovat esimerkiksi putkirikkoihin liittyvät tehtävät tai havaittuihin vuotoihin liittyvät tehtävät, vaikka ne eivät edellyttäisikään välitöntä reagointia. Verkkotietokyselyn tekemisestä vapauttavassa kohdassa (5 §) tulisi ottaa huomioon nämä välitöntä tai nopeaa reagointia vaativat työt.

2. Miten näette uusien toimijoille asetettujen velvoitteiden, kuten esimerkiksi rekisteröintivelvoitteiden, tiedonantovelvoitteiden, turvallisuusvelvoitteiden ja näyttötoimintavelvoitteiden, toimivuuden edustamanne tahon näkökulmasta?

HE:ssa esitetyt velvoitteet lisäävät vesihuoltolaitosten hallinnollista kuormitusta huomattavasti. HSY toteaa edelleen, että pääkaupunkiseudulla on erittäin toimiva järjestelmä johtotietojen toimittamiseen kaivajille. Nyt esitetyn sijaintitietopalvelun käyttöönotto alueella, ainakin kriittisen infrastruktuurin osalta, ei tuo lisäarvoa. Se ainoastaan aiheuttaa hallinnollista kuormitusta ja lisää osapuolten kustannuksia.

Esitetyt rekisteröintivelvollisuus ja turvallisuusvelvoitteet tukevat osaltaan parempaa kokonaisturvallisuutta. Uuden toimintatavan myötä tehtävien turvallisuusselvitysten määrä tulee olemaan merkittävä. Tämä tulee aiheuttamaan hyvin todennäköisesti viiveitä Supon toiminnassa. Lisäksi HSY pitää haastavana sitä, että työnantaja vastaa kunkin henkilön luotettavuuden arvioinnista turvallisuusselvityksen perusteella. Turvallisuusselvitys itsessään ei tee kenestäkään luotettavaa, vaan selvityksen tilaaja arvioi tapauskohtaisesti kunkin henkilön luotettavuuden saamiensa tietojen perusteella. Verkkotiedon omistajan, ei henkilön työnantajan, pitäisi pystyä arvioimaan turvallisuusselvityksen perusteella onko taho luotettava. HE:ssa kuvatulla tavalla tämä ei ole mahdollista, sillä turvallisuusselvityksen tietoja ei saa luovuttaa kolmansille osapuolille (tässä tapauksessa verkkotiedon omistajalle).

3. Miten 26 §:n verkkotietojärjestelmän luokat toimivat näkökulmastanne ja ovatko esitetyt verkkotietojärjestelmien tietoturva vaatimukset riittävän kattavat?

On hyvä, että verkkotietojärjestelmille asetetaan tietoturva vaatimuksia ja ne myös auditoidaan. HSY:lle uutena veloitteena tulisi auditointi- ja raportointivelvollisuus.

4. Miten näette sähköisen tietopisteen rahoituksen ja toimialoilta perittävät maksut nyt ja tulevaisuudessa?

Ehdotettu rahoitusmalli on verkkotiedon omistajien kannalta erittäin ongelmallinen. Järjestelmästä hyötyvät pääasiassa kaivutyötä tekevät toimijat, mutta kustannukset kohdistuvat pääosin verkkotoimijoille. Kaivajien kustannusosuutta tulisi korottaa merkittävästi. Kaivajat ovat järjestelmän käyttäjiä ja hyötyjiä, ja samalla kaivuvahinkojen primäärisiä aiheuttajia. On kohtuutonta, että verkkotoimijat rahoittavat järjestelmän, jonka tarkoituksena on ensisijaisesti suojata heidän omaisuuttaan kaivajien toiminnalta.

Lisäksi HSY toteaa edelleen, että pääkaupunkiseudulla ehdotettu järjestelmä ei tuo mitään lisäarvoa. Järjestelmän käyttöönotto aiheuttaa päällekkäisyyksiä asiointiin ja lisää velvoitteita, joista muodostuu toimijoille merkittäviä ja turhia kustannuksia.

5. Miten arvioitte verkkotietokyselyn määräajat sekä verkkotoimijalle asetetun määräajan ilmoittaa verkkotietokyselyssä pyydetty tiedot Liikenne- ja viestintäviraston tietopisteeseen?

Järjestelmän käyttöönotto edellyttää merkittäviä muutoksia organisaatiossa, mikäli tietojen toimittamista ei voi antaa palvelutuottajan, HSY:n tapauksessa sen omistajakaupunkien, tehtäväksi.

Verkkotietojen toimittaminen 3 päivän kuluessa tietopyynnöstä edellyttää merkittävää resursointia asiaan, sillä toimitettavat tiedot tulevat edellyttämään vähintään manuaalisen tarkistamisen, mahdollisesti myös manuaalista muokkaamista. Nykyisin kaupunkien johtotietopalvelu toimittaa tiedot kysyjälle huomattavasti tätä lyhyemmässä ajassa vakiintunein käytännöin, joten tätä toimivaa järjestelmää pitäisi ehdottomasti hyödyntää sellaisenaan.

HSY:n omien kiireellisten kunnossapito- ja korjaustöiden osalta kolmen päivän määräaika on puolestaan liian pitkä. Tämän tyyppiset tehtävät tulee rajata velvoitteen ulkopuolelle.

6. Miten arvioitte verkkoinfrastruktuurin sijaintitietojen käsittelyn kokonaisturvallisuutta ja uusien turvallisuusvaatimuksien riittävyttä ja kattavuutta?

HSY kyseenalaistaa pääkaupunkiseudulla koko järjestelmän käyttöönoton järkevyyden, mutta pitää kuitenkin hyvänä valittua hybridimallia, jossa verkkotiedot voi toimittaa pyytäjälle palvelun kautta, mutta verkkotiedon omistajan järjestelmästä. Tällöin vältetään kasautumisvaikutus. Kriittisen infrastruktuurin tietoja ei tule koota valtakunnalliseen järjestelmään.

Monet HE:ssa esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia kokonaisturvallisuuden kannalta. On kuitenkin otettava huomioon, että erityisesti vesihuoltoverkostojen osalta on vältettävä liikaa automaatiota verkkotietojen toimittamisessa. Asiantuntijan on tarve lähtökohtaisesti tarkistaa aluerajauksen perusteella toimitettavat tiedot, jotta vältetään kriittisen tiedon luovuttaminen toimijoille. Turvallisuusselvityksiin liittyvistä ongelmista olemme lausuneet kohdassa 2.

7. Muita huomioita tai kommentteja hallituksen esityksestä?

Perusteluissa todetaan ”Kriittisenä infrastruktuurina voidaan pitää esimerkiksi huoltovarmuuden kannalta keskeisten tietoyhteiskuntasektorin, energiahuollon, rahoituksen, logistiikan, terveydenhuollon, kriittisen perusteollisuuden ja elintarvikehuollon hyödykkeiden tuottamisessa tarvittavia tärkeimpiä verkkoja ja niihin kuuluvaa infrastruktuuria.” HSY edellyttää, että vesihuolto lisätään nimenomaisesti kriittisen infrastruktuurin joukkoon ko. lainsäädäntöesityksen perusteisiin. Vesihuollon puuttuminen listauksesta on virheellinen ja turvallisuuden näkökulmasta olennaisesti puutteellinen ratkaisu. Tämä siitäkin huolimatta, että itse lakitekstissä talousvesiverkosto on mainittu erikseen.

Luukkonen Henna
Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY - Vesihuollon toimiala,
toimialajohtaja Mari Heinonen (lisätiedot Henna Luukkonen)